

FJÁRMÁLAEFTIRLITID
THE FINANCIAL SUPERVISORY AUTHORITY, ICELAND

Leiðbeinandi tilmæli

nr. 2/2013

um áhættustýringu (eftirlitskerfi) vörsluaðila séreignarsparnaðar

Gefin út á grundvelli 2. mgr. 8. gr. laga nr. 87/1998 um opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi

Reykjavík, 9. janúar 2013

Efnisyfirlit

Inngangur.....	3
1. Gildissvið	4
2. Yfirsýn stjórnenda og starfshættir við eftirlit.....	4
3. Góðar venjur við eigna- og áhættustýringu.....	6
4. Greining og mat á áhættum	6
5. Fjárhagsleg áhætta.....	7
6. Gjaldmiðlaáhætta	9
7. Álagspróf	9
8. Rekstraráhætta.....	9
9. Reglur og verkferlar	10
10. Innra eftirlit.....	11
11. Hlítingarskýrslur (e. compliance)	12
12. Afleiðunotkun.....	12

Viðauki I Skilgreining hugtaka

Viðauki II Úttekt á stýringu fjárhagslegrar áhættu

Inngangur

Fjármálaeftirlitið gefur út leiðbeinandi tilmæli um áhættustýringu vörsluaðila séreignarsparnaðar með vísan til 2. mgr. 8. gr. laga nr. 87/1998 um opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi.

Tilmælin eru sett til leiðbeiningar og nánari skýringar fyrir vörsluaðila séreignarsparnaðar, sbr. 3. mgr. 8. gr. laga nr. 129/1997 um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða, varðandi þær lágmarkskröfur sem lög og reglur kveða á um í tengslum við áhættustýringu eftirlitsskyldra aðila. Ekki er þó um tæmandi skýringar að ræða. Tilmælin geta orðið grundvöllur krafna Fjármálaeftirlitsins um úrbætur með vísan til sérlaga um starfsleyfisskylda starfsemi og laga nr. 87/1998 um opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi.

Markmið tilmælanna er að samræma þær kröfur sem gerðar eru til vörsluaðila séreignarsparnaðar varðandi heildar áhættustýringu (eftirlitskerfi) þeirra. Þau eru byggð á grunni tilmæla nr. 4/2011 um áhættustýringu (eftirlitskerfi) samtryggingadeilda lífeyrissjóða. Fjármálaeftirlitið telur nauðsynlegt að stuðla að styrkingu á þessum þáttum í starfsemi vörsluaðila með útgáfu leiðbeinandi tilmæla þar sem lögð er áhersla á ábyrgð og skyldur stjórna og ábyrgðaraðila vörsluaðila séreignarsparnaðar.

Með fullnægjandi áhættustýringu og innra eftirliti hjá vörsluaðilum séreignarsparnaðar aukast líkur á að starfsemi og varsla eigna sé í ásættanlegu horfi með hliðsjón af hagsmunum réttihafa. Taka þarf tillit til stærðar hvers vörsluaðila, mannafla og einkenna við mat á hæfilegu umfangi áhættustýringar (e. proportionality) vörsluaðila.

Áhætta er skilgreind sem öll þau atvik sem auka marktækt líkurnar á því að réttindi/eignir réttihafa skerðist til skemmri eða lengri tíma.

Efni leiðbeinandi tilmæla um áhættustýringu (eftirlitskerfi) vörsluaðila séreignarsparnaðar

1. Gildissvið

- 1.1. Vörsluaðilar séreignarsparnaðar eru þeir aðilar sem hafa heimild til að taka á móti lífeyrissparnaði samkvæmt II. kafla laga nr. 129/1997 og taka við iðgjaldi með samningi um séreignarsparnað eða viðbótartryggingavernd. Þeir aðilar geta verið viðskiptabankar, sparisjóðir, verðbréfafyrirtæki, líftryggingafélög og lífeyrissjóðir, sbr. 3. mgr. 8. gr. laga nr. 129/1997 um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða.
- 1.2. Viðskiptabönkum, sparisjóðum, verðbréfafyrirtækjum, líftryggingafélögum og lífeyrissjóðum ber skylda til að koma upp heildar áhættustýringu, sbr. eftirfarandi ákvæði laga og reglugerðar, auk þess sem almenn viðskipta- og neytendasjónarmið kalla á hana:
  - a. Samkvæmt 1. mgr. 17. gr. laga nr. 161/2002, um fjármálafyrirtæki skulu fjármálafyrirtæki á hverjum tíma hafa yfir að ráða tryggu eftirlitskerfi með áhættu í tengslum við alla starfsemi sína.
  - b. Samkvæmt 4. mgr. 63. gr. laga nr. 56/2010 um váttryggingastarfsemi skulu váttryggingafélög hafa til staðar viðeigandi áhættustýringarferla, innra eftirlitskerfi sem felur í sér áreiðanlega upplýsingagjöf og bókhaldsferla til að greina, mæla og stýra viðskiptum í samræmi við 3. mgr.
  - c. Samkvæmt 9. tölul. 3. mgr. 29. gr. laga nr. 129/1997 skal stjórn lífeyrissjóðs móta eftirlitskerfi sem gerir sjóðnum kleift að greina, vakta, meta og stýra áhættu í starfsemi sinni.
  - d. Reglugerð nr. 916/2009, um fjárfestingarstefnu og úttekt á ávöxtun lífeyrissjóða og vörsluaðila séreignarsparnaðar, kveður á um að stjórn skuli setja sér markmið og viðmið um ávöxtun og áhættu, sbr. 9. gr. a.
- 1.3. Tilmælin taka gildi 1. febrúar 2013.

2. Yfirsýn stjórnenda og starfshættir við eftirlit

- 2.1. Hlutverk stjórnar vörsluaðila er m.a. að gera sér grein fyrir þeim áhættum sem fylgja starfseminni, og að setja ásættanleg mörk, þar sem það á við.¹ Stjórn vörsluaðila ber hina endanlegu ábyrgð á því að fullnægjandi áhættustýring (e. effective risk management) sé ávallt til staðar sem innihaldi skilvirka ferla og vinnulag. Einnig þarf að tryggja að ábyrgðaraðili fylgist með því að umræddir ferlar og verklag sé skilvirkt.
- 2.2. Ábyrgðaraðili ber ábyrgð á að með heildar áhættustýringu séu þróaðar aðferðir til að greina, mæla, fylgjast með, meta og stýra þeim áhættum sem starfseminni fylgja ásamt viðeigandi upplýsingagjöf og viðbrögðum. Hann skal viðhalda

---

¹ Stjórn vörsluaðila er heimilt að útnefna aðila til að sinna þeim verkefnum sem snúa að mótun áhættustefnu og eftirliti með virkni heildar áhættustýringar.

skipuriti sem tilgreini skýrt ábyrgðarsvið, heimildir starfsmanna og boðleiðir, og tryggi að ábyrgðinni sé deilt með fullnægjandi hætti. Hann á einnig að móta viðeigandi markmið fyrir áhættustýringu og innra eftirlit og fylgjast með að eftirlitið sé fullnægjandi og skilvirkt.

- 2.3. Mikilvægt er að stjórn og ábyrgðaraðili stuðli að góðu siðferði og góðum starfsháttum innan vörsluaðilans. Ennfremur þurfa þessir aðilar að leggja áherslu á mikilvægi áhættustýringar og innra eftirlits (e. risk culture). Starfsfólk þarf að hafa skilning á hlutverki sínu í ferli áhættustýringar og eftirlits og taka fullan þátt í því.
- 2.4. Eitt af hlutverkum stjórnar vörsluaðila er að móta fjárfestingarstefnu. Samhliða þeirri vinnu er talið mikilvægt að móta meginreglur og markmið með langtíma fjárfestingar- og áhættustefnu til að minnsta kosti þriggja ára er innihaldi helstu ferli heildar áhættustýringar. Fjárfestingarstefnu skal skilað til Fjármálaeftirlitsins ár hvert á þar til gerðu eyðublaði, ásamt greinargerð, samanber reglugerð um fjárfestingarstefnu og úttekt á ávöxtun lífeyrissjóða og vörsluaðila séreignarsparnaðar. Við mótun fjárfestingarstefnunnar er mikilvægt að í upphafi sé gerð grein fyrir áhættuþoli (e. risk tolerance) og áhættuvilja (e. risk appetite) í hverjum eignaflokki. Settar séu upp sviðsmyndir af áhættuþáttum sem fylgja mismunandi samsetningu helstu eignaflokka. Kortlagt sé samspil milli áhættu og ávöxtunar t.d. með framfallsgreiningu (e. effective frontier). Fjárfestingarstefna vörsluaðilans skal vera skýr og tilgreina nákvæmlega í hvaða eignaflokkum honum er heimilt að fjárfesta og hversu hátt hlutfall hver eignaflokkur má vera af heildareignum. Eftirlit skal hafa með fjárfestingum vörsluaðilans og að þær séu í fullu samræmi við fjárfestingarstefnu og lög, hér eftir nefnt hlítung. (e. compliance).
- 2.5. Virk upplýsingagjöf, til stjórnar, skal vera til staðar er gefur til kynna þegar fjárfestingar fara út fyrir fjárfestingarstefnu eða fjárfestingarheimildir laga, svokölluð hlítung. Upplýsingagjöf þessi skal fela í sér a.m.k. ársfjórðungslega yfirferð yfir fjárfestingar vörsluaðilans.
- 2.6. Áhættustýring eignaflokka skal vera í samræmi við þá áhættu sem gert er ráð fyrir í fjárfestingarstefnu vörsluaðilans og skal a.m.k. taka til eftirfarandi þátta.

3. Góðar venjur við eigna- og áhættustýringu

- 3.1. Stjórn og starfsmenn vörsluaðila skulu ávallt starfa þannig að hagsmunir rétthafa séu hafðir að leiðarljósi og jafnræðis sé gætt. Stjórn og starfsmenn skulu starfa af heiðarleika, gagnsæi, varfærni og hagkvæmni. Skipting ábyrgðar og verka á milli stjórnar, stjórnenda og eftir atvikum þjónustuaðila skal vera skýr.
- 3.2. Leitast skal við að halda sem mestri aðgreiningu milli þeirra er mæla áhættur í starfsemi vörsluaðilans (áhættueftirlit) og þeirra sem taka áhættu með ákvörðunum fyrir vörsluaðilann.
- 3.3. Fyrir hverja fjárfestingarleið/deild skal vera skýr stefna er varðar áhættumarkmið (viðmið) og skulu bæði starfsmenn og stjórn hafa eftirlit með því að vörsluaðilinn haldi sig innan þeirra markmiða.

4. Greining og mat á áhættum

- 4.1. Flokkunin sem hér fer á eftir byggist á eðli áhættunnar, en mikilvægt er að hafa í huga að áhætta er breytilegt ástand en ekki stöðugt. Því verða vörsluaðilar að meta það á hverjum tíma hvar þeir telja að mesta áhættan liggja í starfsemi sinni og haga aðgerðum í takt við það mat.
- 4.2. Flokkunin byggir á gögnum frá GARP (Global Association of Risk Professionals) og IAA (alþjóðasamtökum tryggingastærðfræðinga - International Actuarial Association) með aðlögun að starfsemi vörsluaðila. Skýringar og skilgreiningar byggja ýmist á lögum eða fræðibókum og færa má fyrir því rök að sumir áhættuþættir geti fallið undir aðra meginflokka en þá sem tilgreindir eru. Það er undir hverjum vörsluaðila komið að haga flokkun áhættuþátta eftir starfsemi sinni.
- 4.3. Áhættuþættir eru settir í fjóra meginflokka, sem skilgreindir eru hér í dæmaskyni.²

a. Fjárhagsleg áhætta (markaðsáhætta)

Hætta á fjárhagslegu tapi vegna liða innan og utan efnahagsreiknings vegna breytinga á markaðsvirði þessara liða, þar á meðal breytinga á vöxtum, gengi gjaldmiðla eða virði hlutabréfa.

- Vaxtaáhætta
- Uppgreiðsluáhætta
- Markaðsáhætta: verðbréf með breytilegar tekjur, hlutabréf og verðbréfasjóðir
- Gjaldmiðlaáhætta
- Verðbólguáhætta
- Áhætta vegna eigna utan efnahagsreiknings

---

² Sjá einnig ítarefni um flokkun áhættuþátta útgefið af Landssamtökum Lífeyrissjóða des. 2010. www.ll.is

b. Mótaðilaáhætta

Hætta á því að gagnaðili fjármálagernings uppfylli ekki ákvæði hans.

- Útlánaáhætta (e. Credit risk)
- Sambjöppunaráhætta
- Landsáhætta
- Afhendingaráhætta
- Uppgjörsáhætta

c. Lausafjáraáhætta

- Útgreiðsluáhætta
- Seljanleikaáhætta

d. Rekstraráhætta

Áhætta vegna taps sem er afleiðing af ófullnægjandi eða ónothæfum innri verkferlum, starfsmönnum, kerfum eða vegna ytri atburða í rekstrarumhverfi vörsluaðila.

- Starfsmannaáhætta
- Áhætta vegna svika
- Áhætta vegna upplýsingatækni
- Orðsporsáhætta
- Pólitísk áhætta/lög og reglur
- Skjalaáhætta
- Áhætta vegna útvistunar
- Upplýsingaáhætta

4.4. Hér á eftir verður gerð ítarlegri grein fyrir helstu undirliggjandi áhættuþáttum og hvaða þætti ráðlagt er að mæla.

5. Fjárhagsleg áhætta

5.1. Gera verður ráð fyrir að það sé eðlilegur þáttur í starfsemi vörsluaðila að innleiða verkferli og vinnulag sem gerir þeim kleift að vakta, meta og stýra áhættu einstakra eigna með hliðsjón af eignasafninu á hverjum tíma. Með því er stjórnendum vörsluaðila gert kleift að meta með nákvæmum hætti virði eignasafnsins og undirliggjandi áhættur í safninu.

5.2. Vörsluaðilar skulu nota áhættustýringu (e. risk control) sem aðlöguð hefur verið að áhættustigi fjárfestingarleiðar eða deildar, ef það á við, þannig að þær áhættur séu mældar.

- a. Aðferðin við mælingu áhættu skal vera órjúfanlegur hluti af reglulegu áhættustýringarferli. Þetta áhættustýringarferli skal nota sem grundvöll til að greina stjórnendum frá áhættuþáttum.
- b. Á vegum vörsluaðilans skal áhættueftirliti vera sinnt og heyra beint undir stjórn vörsluaðilans eða ábyrgðaraðila. Áhættueftirlitið skal geta lagt fram skýrslur, milliliðalaust til stjórnar, um niðurstöður og viðeigandi ráðstafanir varðandi fjárfestingartakmarkanir.

- c. Skýra skal stjórn vörsluaðilans frá niðurstöðum áhættueftirlits að minnsta kosti ársfjórðungslega.
  - d. Vörsluaðili skal hafa á að skipa hæfu starfsfólki til að sinna áhættueftirliti og -stýringu.
  - e. Vörsluaðili skal fylgja föstum starfsreglum við að tryggja og framfylgja skriflegri stefnu og eftirliti að því er varðar áhættumat.
  - f. Vörsluaðili skal reglulega gera úttekt á skipulagi og virkni stýringar á fjárhagslegri áhættu. Mælst er til að slík úttekt nái m.a. til þeirra aðgerða sem tilgreindar eru í viðauka II.
- 5.3. Meta skal áhættu sem fylgir stærstu útgefendum skuldabréfa (>2% af heildareignum) hvort sem átt er við ríkisskuldabréf, skuldabréf útgefið af sveitarfélagi eða önnur skuldabréf. Mikilvægt er að sett séu markmið um mótaðilaáhættu. Þetta á bæði við um skráð og óskráð skuldabréf. Taka skal tillit til eftirfarandi áhættuþátta í þessu sambandi:
- a. Mótaðilaáhætta. Við mat á heildarmótaðilaáhættu skal meta mótaðilaáhættu stærstu útgefenda m.t.t. líkinda á greiðslufalli að einhverju eða öllu leyti. Einnig skal taka tillit til samþjöppunaráhættu við fjárfestingar í skuldabréfum, sbr. b. lið 1. mgr. 36. gr. a laga nr. 129/1997.
  - b. Einkunnagjöf. Ef fjárfestingarstefna gerir ráð fyrir einkunnagjöf skuldabréfa er æskilegt að setja henni ákveðin mörk. Þetta á bæði við um innlend og erlend skuldabréf.
- 5.4. Meta skal áhættu sem fylgir hlutabréfaeign með hliðsjón af heildarsafni hlutabréfa, hvort sem hlutabréfin eru skráð á markaði eða ekki. Taka skal tillit til eftirfarandi áhættuþátta í þessu samhengi:
- a. Markaðsáhætta. Þar sem verðmæti hlutabréfa getur sveiflast með ófyrirsjáanlegum hætti verður að taka tillit til bæði markaðsáhættu og sértækrar áhættu sem tengist félaginu sjálfu, svo sem sérstöku starfsumhverfi eða fylgni við vöxt hagkerfis. Meta skal markaðsáhættu stakra hlutabréfa með hliðsjón af hlutabréfasafninu í heild sinni.
  - b. Eftirlit með eignum. Meta skal staðalfrávik hlutabréfasafnsins í heild sinni ef það er talinn raunhæfur mælikvarði. Þegar ávöxtun hlutabréfs vikor mjög frá meðalafkomu safnsins skal meta hvort það samræmist áhættuviðmiðunum vörsluaðilans.
- 5.5. Meta skal fjárfestingar í verðbréfasjóðum, fjárfestingarsjóðum og fagfjárfestingsjóðum með tilliti til þess í hverju viðkomandi sjóður hefur heimild til þess að fjárfesta. Yfirleitt teljast fjárfestingar í hlutdeildarskírteinum verðbréfa- og fjárfestingarsjóða áhættuminni en stakar fjárfestingar t.d. í hlutabréfum, en meta þarf áhættuna í samræmi við heildarfjárfestingu.
- Fara skal yfir þá eignaflokka sem verðbréfasjóðurinn fjárfestir í og áhættustig þeirra og meta stefnu sjóðsins í samanburði við heildarfjárfestingu.

- 5.6. Vörsluaðili skal meta áhættu fyrir skuldabréf, hlutabréf og hlutdeildarskírteini sem fjárfest er í og bera saman hvort hún samræmist áhættumarkmiðum hans. Einnig er mælt til að árangur í ávöxtun sé metinn m.t.t. áhættu.

6. Gjaldmiðlaáhætta

- 6.1. Æskilegt er að vörsluaðili setji sér markmið um áhættutöku í erlendum gjaldmiðlum. Því fylgir áhætta að eiga eignir í erlendum gjaldeyri án tillits til markaðsáhættu á viðkomandi markaði. Áhættan er fólgin í gengisflökti ISK við helstu myntir og samdreifni (e. covarians) milli þeirra. Vörsluaðilar skulu setja sér markmið og móta stefnu um áhættutöku með eignum í erlendri mynt. Mælt er til þess að á þriggja mánaða fresti meti þeir samdreifni helstu gjaldmiðla og áhættu sem fylgir eignum í erlendum gjaldmiðlum, til dæmis með útreikningi fyrir virði í vá (e.VaR) sem hlutfall (%) af eignasafninu, miðað við vægi mynta í eignasafni. Mælt er til að útreikningarnir séu miðaðir við 99,5% öryggismörk.

- 6.2. Fjármálaeftirlitið telur mikilvægt að vörsluaðilar meti með þessum hætti þá áhættu sem felst í eignum í erlendum gjaldmiðlum án tillits til markaðsáhættu.

7. Álagspróf

- 7.1. Endanleg áhætta vörsluaðila felst í því hvort verulegar líkur séu á því að eignir réttthafa skerðist til skemmri eða lengri tíma.

- 7.2. Framkvæma skal árlega álagspróf á eignir í vörslu vörsluaðilans út frá neðangreindum álagsþáttum. Niðurstöður álagsprófsins skal senda til Fjármálaeftirlitsins.

- 7.3. Við álagsprófið skal a.m.k. meta áhrif eftirfarandi þátta:

Lækkun skráðra/óskráðra innlendra hlutabréfa	Lækkun skráðra/óskráðra erlendra hlutabréfa
Lækkun innlendra/erlendra markaðskuldabréfa	Verðbólgu (hækkun VNV)
Lækkun gengisvísitölu ISK	

- 7.4. Við álagsprófið skal horft til undirliggjandi eigna í verðbréfasjóðum og fjárfestingarsjóðum.

8. Rekstraráhætta

- 8.1. Til að fylgjast með rekstraráhættu er nauðsynlegt að kortleggja þær áhættur sem fylgja daglegum rekstri. Tap vegna rekstraráhættu getur orðið vegna ófullnægjandi innri verkferla, kerfa, ytri atburða og starfsmanna. Meta skal a.m.k. eftirfarandi þætti sem rekstraráhættu:

- Áhætta vegna starfsmanna: Uppsagnir eða fjarvistir starfsmanna og of fámennt starfslið geta leitt til rekstrarerfiðleika.
- Áhætta vegna svika: Svik starfsmanna geta átt sér stað. Huga skal að aðskilnaði starfa og aðgangsstýringum að kerfum.

- c. Orðsporsáhætta: Hætta er á fjárhagslegu tjóni ef orðspor vörsluaðila bíður hnekki. Stjórnendur vörsluaðilans skulu vera meðvitaðir um helstu þætti orðsporsáhættu og hvernig þeir tengjast öðrum áhættuþáttum sjóðsins.
  - d. Upplýsingatækni: Áhætta vegna bæði hugbúnaðar og vélbúnaðar.
  - e. Lög og reglur: Aðgerðir dómstóla og eftirlitsstofnana.
  - f. Útvistun: Vörsluaðilinn meti áhættu sem útvistunarsamningar fela í sér.
- 8.1. Útvistun á starfsemi eða stökum verkþáttum vörsluaðila hefur engin áhrif á ábyrgð vörsluaðilans. Til að fylgjast með áhættuþáttum í útvistaðri starfsemi verður vörsluaðili að ganga úr skugga um, áður en gengið er til samninga, að þjónustuaðilinn sem útvistað er til hafi fullnægjandi eftirlit með áhættuþáttunum. Þjónustusamningur skal innihalda ákvæði um hvernig reglulegt eftirlit af hálfu vörsluaðilans fari fram. Einnig er mælt til þess að samningurinn innihaldi ákvæði um nauðsynlegan aðgang vörsluaðila að viðeigandi gögnum á starfstöð þjónustuaðila, þegar þess er óskað. Við val á þjónustuaðila skal móta lágmarkskröfur um eftirfarandi: Fjárhags- og tæknilegan styrk, upplýsingaöryggi, upplýsingagjöf, innra eftirlit og verkferli.³
- 8.2. Vörsluaðili skal ganga úr skugga um að ákvarðanir um útvistun séu byggðar á viðskiptalegum forsendum, en ekki á stjórnunartengslum eða öðrum hagsmunatengslum.

9. Reglur og verkferlar

- 9.1. Fjármálaeftirlitið telur nauðsynlegt að reglur og ferli séu innleidd um a.m.k. eftirfarandi þætti:

<p>Stjórn</p> <ul style="list-style-type: none"> • Siða- og starfsreglur • Reglur um verðbréfavíðskipti 	<p>Lífeyris- og iðgjaldasvið</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lífeyrisgreiðslur • Skráning iðgjalda • Endurgreiðsla iðgjalda
<p>Fjárfestingarsvið</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mótun fjárfestingarstefnu • Fjárfestingarferli • Fasteignaveðtryggð skuldabréf • Peningaþvætti • Verðbréfavíðskipti starfsmanna • Heimildir og uppáskriftir 	<p>Fjármál, rekstur og starfsmannamál</p> <ul style="list-style-type: none"> • Innheimtu- og vanskilareglur • Bókhald • Heimildir og uppáskriftir • Almennar reglur fyrir starfsmenn: <ul style="list-style-type: none"> - Siðareglur - Upplýsingaöryggi - Meðferð kvartana - Upplýsingagjöf milli starfsmanna • Verklagsreglur um lykilstarfsmenn

³ OECD/IOPS Good practices for pension fund's risk management systems, january 2011.

- 9.2. Eftirlitsaðgerðir þurfa að vera óaðskiljanlegur hluti af daglegri starfsemi vörsluaðilans. Virkt innra eftirlitskerfi útheimtir viðeigandi eftirlitsskipulag með skilgreindum eftirlitsaðgerðum á öllum stigum starfseminnar. Aðgerðirnar skulu fela í sér yfirferð æðstu stjórnenda og viðeigandi eftirlitsaðgerðir fyrir mismunandi deildir eða svið svo sem athuganir á því hvort áhættumarkmið og viðmið séu virt, og einnig beinast að því að skoða eftirfylgni vegna frávika frá reglum sem og athuganir á samþykktar- og afstemmingarkerfum.
- 9.3. Mikilvægt er að starfsmenn og stjórnendur séu vel upplýstir um reglur og ferli vörsluaðilans og að þeim sé markvisst fylgt eftir.

10. Innra eftirlit

- 10.1. Tilgangur innra eftirlits er að veita hæfilega vissu um að vörsluaðili nái eftirtöldum markmiðum:
- Árangri og skilvirkni í starfseminni
  - Áreiðanlegum fjárhagsupplýsingum
  - Hlífingu við lög og reglur (e. compliance)
- 10.2. Innra eftirlit er háð mannlegum takmörkunum eins og mistökum, kæruleysi starfsmanna, ásetningi í að sniðganga reglur og ófyrirsjáanlegum atvikum.
- 10.3. Ein leið til að fá heildstæða mynd af virku innra eftirliti er að skilgreina innra eftirlit með þrívíðri mynd, eins og t.d. í anda COSO skýrslunnar þar sem reynt er að tengja saman markmið, eftirlit og starfsþætti.⁴
- 10.4. Innra eftirlit er greint í fimm meginþætti sem eru innbyrðis tengdir og geta endurspeglað stjórnun vörsluaðilans:
- a. **Eftirlitsumhverfi**, það stjórnskipulag sem gildir fyrir vörsluaðila ásamt viðhorfi stjórnenda til eftirlitsþátta og mikilvægis þeirra.
  - b. **Áhættumat** er greining á því sem getur ógnað settum markmiðum vörsluaðila og skapar grundvöll að viðeigandi viðbrögðum.
  - c. **Eftirlitsaðgerðir** fela í sér hluta af verklagsreglum og verkferlum og er þeim ætlað að vera viðbrögð við þeirri áhættu sem getur ógnað því að vörsluaðilinn nái settum markmiðum.
  - d. **Upplýsingar og samskipti** eru lykilþáttur í allri starfsemi vörsluaðila þar sem mikilvægar ákvarðanir eru teknar á grundvelli fyrirliggjandi upplýsinga.
  - e. **Stjórnendaeftirlit** felst í vöktun á innra eftirliti til að tryggja virkni þess og að það henti markmiðum vörsluaðilans á hverjum tíma.
- 10.5. Sem lið í innra eftirliti telur Fjármálaeftirlitið mikilvægt að almennir starfsmenn vörsluaðila hafi öruggan vettvang þar sem þeir geta komið nafnlaust á framfæri upplýsingum (e. whistleblowers), ef þeir telja að um misferli eða alvarlega vanrækslu sé að ræða í starfsemi hans.

---

⁴ Enterprise Risk Management-Integrated Framework, The Committee of Sponsoring Organization (COSO), september 2004. Innra eftirlit – Mikilvægur þáttur í stjórnarháttum fyrirtækja, Pricewaterhouse Coopers hf., nóvember 2008.

11. Hlítingarskýrslur (e. compliance)

11.1. Mikilvægt er hverjum vörsluaðila að hafa góða yfirsýn yfir hversu vel tekst að hlíta settum lögum, reglum og fjárfestingarstefnu. Fjármálaeftirlitið leggur til að við hver skýrsluskil um sundurliðun fjárfestinga sé stjórn vörsluaðilans upplýst um frammistöðu (hlítingu) gagnvart fjárfestingarheimildum laga og fjárfestingarstefnu hvernar fjárfestingarleiðar eða deildar. Mælt er með að vörsluaðilar komi sér upp einkunnakerfi um hlítingu. Ef fjárfestingarheimild er að fullu nýtt eða komin umfram heimildir skal gera stjórn sérstaklega grein fyrir ástæðum þess og til hvaða ráðstafana verður gripið svo fjárfestingar séu innan lagaheimilda og eða innan fjárfestingastefnu.

12. Afleiðunotkun

12.1. Heimilt er að nota afleiður með það að markmiði að draga úr fjárfestingaráhættu eða til að auðvelda skilvirka eignastýringu. Mikilvægt er að heimild til notkunar afleiða komi fram í fjárfestingarstefnu og sé einnig til staðar í reglum vörsluaðilans. Lagt skal mat á áhættu sem tengist hverri afleiðu og áhættuviðmið skilgreind. Eftirfarandi eru dæmi um algengar tegundir afleiða sem dregið geta úr fjárfestingaráhættu:

Gjaldmiðlaáhætta:

- Gjaldmiðlaáhætta varin með framvirkum samningum (íslenskar krónur keyptar framvirkt).
- Mótsamningar samkvæmt lið 1 (lokar afleiðustöðu).
- Gengiskrossar til þess fallnir að færa erlent eignasafn nær samsetningu gengisvísitölu ISK.

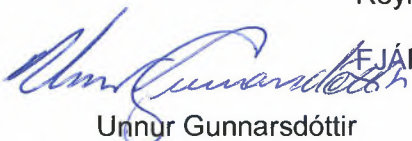
Vaxtaáhætta:

- Vaxtaskiptasamningar.
- Söluréttir.

12.2. Til að takmarka lausafjáráhættu og mótaðilaáhættu skal leitast við að halda markaðsvirði afleiðusamninga (nettó) innan við 10% af hreinni eign hvernar fjárfestingarleiðar og 5% hjá sama útgefanda (mótaðila).

12.3. Afleiður sem vörsluaðili stofnar til eða kaupir skulu að öðru leyti uppfylla skilyrði d. liðar 2. gr. laga nr. 108/2007 um verðbréfavíðskipti. Með fjárfestingu í samsettum fjármálaafurðum með afleiðutengingu, skal huga sérstaklega að því að sú tenging sé til þess fallin að draga úr áhættu. Nauðsynlegt er að þeir starfsmenn sem sjá um afleiðuvíðskipti vörsluaðila hafi til þess upplýsingakerfi og nægjanlega þekkingu til að meta, með gagnsæjum hætti, áhrif afleiðna á afkomu hvernar fjárfestingarleiðar.

Reykjavík, 9. janúar 2013

Unnur Gunnarsdóttir

Halldóra E. Ólafsdóttir

Viðauki I

Skilgreining hugtaka í leiðbeinandi tilmælum um áhættustýringu vörsluaðila séreignarsparnaðar.

Ábyrgðaraðili

Ábyrgðaraðili er framkvæmdastjóri þess aðila sem hefur heimild til að vera vörsluaðili séreignarsparnaðar eða sá starfsmaður vörsluaðilans sem annast framkvæmdastjórn vörslu séreignarsparnaðar.

Áhætta (e. risk)

Hættan á atburði sem eykur marktækt líkurnar á því að eignir rétthafa skerðist til skemmri eða lengri tíma.

Áhættueftirlit (e. risk monitoring)

Áhættueftirlit er reglubundið eftirlit með því hvernig vörsluaðila tekst að ná áhættumarkmiðum sínum.

Áhættumarkmið

Sú ásættanlega óvissa, varðandi neikvæða þróun eigna eða skuldbindinga, sem vörsluaðili ákveður að setja sem markmið við gerð fjárfestingarstefnu.

Áhættumat/ áhættumæling (e. risk assessment)

Notkun eigindlegra og/eða meginlegra aðferða til að veða og meta kosti ásamt meðfylgjandi áhættu. Viðmið eða staðlar eru gjarnan notuð til að ákveða ásættanlega áhættu.

Áhættustefna

Stefnumarkandi yfirlýsing um hversu mikla og hvaða áhættu vörsluaðili er tilbúinn að taka til að ná markmiðum sínum. Í áhættustefnu skal greina frá umfangi heildar áhættustýringar.

Áhættustýring (e. risk control)

Aðgerðir sem framkvæmdar eru með það í huga að ná settu áhættumarkmiði.

Áhættuvilji (e. risk appetite)

Sú óvissa sem vörsluaðili er tilbúinn að sætta sig við varðandi neikvæða þróun eigna.

Áhættuþol (e. risk tolerance)

Sú óvissa sem vörsluaðili ræður við varðandi neikvæða þróun eigna.

Framfallsgreining (e. efficient frontier)

Aðferðafræði byggð á kenningu Harry Markowitz o.fl. um samsetningu eigna gengur út á að greina samspil ávöxtunar og áhættu í vel dreifðu eignasafni.

Heildar áhættustýring (e. risk management)

Heildar áhættustýring er skilgreind sem eftirlitskerfi, sem felur m.a. í sér reglur, verkferla og verklag sem sameiginlega miða að því að greina, mæla, meta, stýra og fylgjast með áhættu í starfsemi vörsluaðilans.

Hlíting (e. compliance)

Hversu vel tekst að fara eftir lögum, reglum og samþykktum fjárfestingarstefnu.

Vörsluaðili

Aðili sem tilgreindur er í 3. mgr. 8. gr. laga 129/1997 og annast vörslu séreignarsparnaðar og viðbótartryggingaverndar fyrir rétthafa

Viðauki II

Mikilvægt er að stöðugt endurmat fari fram á skipulagi og virkni við stýringu á markaðsáhættu með það að markmiði að skila betra flæði upplýsinga og meðvitaðri ákvarðanatöku.

Mælst er til að vörsluaðili framkvæmi reglulega eftirfarandi:

- a) athugun á því hvort skipulag og verkferlar áhættueftirlits séu fullnægjandi.
- b) athugun á því hvort skráning gagna um áhættustýringu sé fullnægjandi.
- c) athugun á því hvernig útreiknuð markaðsáhætta er nýtt við áhættustýringu og hvort upplýsingagjöf til stjórnar sé fullnægjandi.
- d) athugun á þeim aðferðum sem vörsluaðilinn beitir við áhættu- og virðisútreikninga.
- e) athugun á því að hve miklu leyti áhættustýring greinir markaðsáhættu og hvort stöðugt endurmat á virkni áhættustýringar fari fram.
- f) athugun á því hversu áreiðanleg og fullnægjandi gögn eru, hversu nákvæmar forsendur og útreikningar um fylgni, markaðsvirði og áhættunæmni reynast.
- g) athugun á þeirri aðferð sem vörsluaðili notar til þess að meta hversu samræmdir, tímabærir og traustir gagnagrunnarnir reynast, sem eru notaðir við áhættustýringu.
- h) athugun á aðferðinni sem sjóður notar við afturvirka prófun (e. back testing) til að meta nákvæmni áhættustýringar.
- i) athugun á því hvort að aðferðin við áhættumælingu mæli áhættu með fullnægjandi hætti.